

Matera, de la “rușinea Italiei”, la capitala culturală europeană

Matera, orașul de 60.000 de locuitori din *Basilicata* (regiune aflată în sudul Italiei, între Campania și Puglia) va fi, în 2019, capitala culturală europeană, împreună cu orașul *Plovdiv*, din Bulgaria. *Matera* a bătut, în finală, putem spune, în mod surprinzător, alte 5 orașe italienești: *Ravenna*, *Siena*, *Perugia*, *Cagliari* e *Lecce*, despre care se știe mult mai multe lucruri și unde e mult mai ușor să ajungi, ca turist. *Matera* nu se află, cu siguranță, printre destinațiile preferate de către turiștii străini care vin în Italia. Pe aici nu trece nici un tren, pentru că nu există o gară.

Regiunea a fost complet abandonată până în anii '80, fiind considerată “rușinea Italiei”, din cauza sărăciei totale, în care trăiau oamenii, în locuințele numite **Sassi**, săpate în caverne, aceleași în care locuiau, acum 9000 de ani,

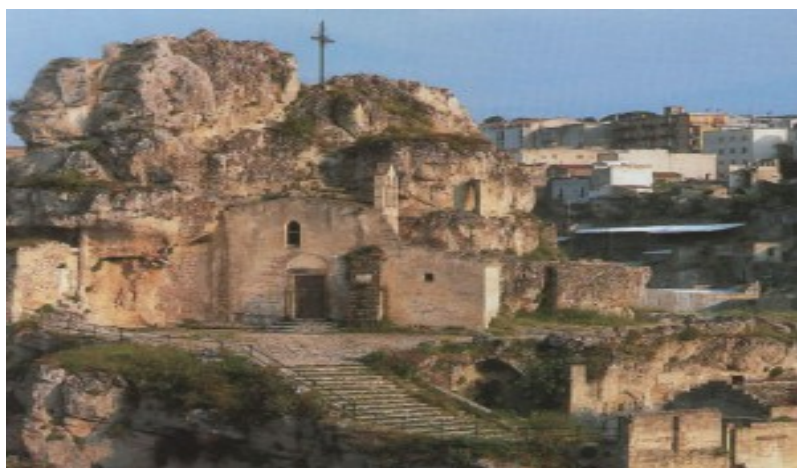

strămoșii lor preistorici. Era o civilizație arhaică, ruptă de lume și de orice formă de progres, abandonată și izolată.

Tocmai de aceea, mulți militanți antifasciști au fost exilați aici, în anii '40, de către Mussolini. Unul dintre ei, scriitorul Carlo Levi, a scris și o carte (*Cristo si è fermato a Eboli*) în care deplângea, în mod metaforic, faptul că “Isus nu a ajuns până aici” și s-a oprit la Eboli, ultimul oraș al lumii civilizate, înainte de a intra în *Basilicata*. Levi descrie exilul său ca pe o călătorie la începuturile lumii. Romanul a fost ecranizat, în 1974, și a avut un succes internațional. După anii '80, zona a fost recuperată, din

punct de vedere artistic și istoric, și asta datorită Uniunii Europene, a Unesco și a guvernelor de la Roma. În 1993, Unesco a inclus centrul istoric cu locuințele sale, **Sassi**, în Patrimoniul Mondial. Specialiștii au apreciat zona pentru “ecosistemul său urban extraordinar, în stare să perpetueze, din epoca preistorică și până astăzi, modelele habitative ale peșterilor și să le adapteze timpurilor, fără să distrugă armonia între om și natură”.

Acesta ar fi un posibil incipit, unul dintre nenumăratele pe care le-aș fi putut alege, pentru a vorbi despre Matera. Poate că ar fi fost cel mai onest, cel mai jurnalistic, dar eu prefer un altul.

La Matera nu poți ajunge din întâmplare, nu te poți opri să faci un popas, pentru că nu ți-e în drum spre nicio altă destinație, mult mai turistică sau mult mai atractivă (chiar dacă plajele din Maratea nu se află

departe); nu poți face o călătorie cu trenul prin văile dezolante ale Lucaniei (numele antic al regiunii) sau prin câmpiile pline de măslini, zeci de kilometri de măslini, pentru că la Matera nu este gară și nu trece nici un tren.

La Matera nu vei ajunge dacă ești în căutarea unor locuri aglomerate, haotice, pline de turiști, ci doar dacă vrei să vezi unul dintre peisajele cele mai neobișnuite, mai sugestive și mai fascinante din Italia, în care timpul parcă s-a oprit în loc...acum 2000 de ani. Sau dacă ești pasionat de film și ți se pare interesant și emoționant să calci, la propriu, pe urmele lui Pier Paolo Pasolini (care a filmat aici *Evangelia după Matei*), Mel Gibson (cu filmul său *Patimile lui Cristos*) Jim Caviezel (protagonistul filmului), Richard Gere (protagonist în *King David*), David Nixon, Marcello

Mastroianni, Virna Lisi, sau pe urmele lui Daniel Craig, alias James Bond. Peste 55 de pelicule, nu doar cu teme biblice, au fost filmate aici, în ultimii 40 de ani. În iunie 2014, au început filmările pentru un kolosal australian, despre viața Fecioarei Maria. Chinezii au descoperit de curând Matera și au ales-o ca set cinematografic pentru multe producții asiatice, ultima dintre ele va ieși în 2015, de Ziua Îndrăgostiților.

Când Mel Gibson a ajuns aici, în 2003, pentru a căuta locuri care să evoce Palestina sau Ierusalimul de acum 2000 de ani, unde să filmeze *Patimile lui Cristos*

(*The Passion*), a mărturisit că peisajul l-a înnebunit pur și simplu. Locuințele săpate în piatră calcaroasă, amenajate în peșteri, străduțele înguste și abrupte, care trec uneori peste acoperișurile caselor, văile pustii, fantomatice, din jur, râul aproape arid care creează un fel de defileu abisal, bisericile rupestre săpate în piatră vulcanică...totul era absolut perfect pentru regizorul american.

Recunosc că am descoperit Matera datorită lui Mel Gibson. Eram de doi ani în Italia, fusesem de câteva ori în Puglia, regiunea vecină cu Basilicata, dar numai după ce am văzut filmul și am admirat-o pe Maia Morgenstern în rolul Fecioarei Maria, am simțit

nevoia să merg la Matera să simt dacă într-adevăr locul acesta e atât de tulburător și plin de misticism, cum au declarat în repetate rânduri regizorul și actorii. Filmul ieșise de puțină vreme și agențiile de turism încă nu pregătiseră

ofertele *The Passion Tour* și, oricum, le-aș fi evitat. În schimb, am cedat tentației gastronomice și am mers să mănânc, la recomandarea unor prieteni, la restaurantul unde venea des Mel Gibson cu trupa și am ales, din meniul propus cu multă fantezie de "bucătarul lui Gibson", *Fettuccine alla Mel* și tortul *The Passion*. Nu e de mirare că, până și bucătarii au fost inspirați de film, suntem doar în Italia, unde sacrul și profanul se îmbină armonios...inclusiv în zona culinară. Îmi amintesc că totul era gustos și delicios, simplu, esențial, cum e, de altfel, bucătăria tradițională din zonă. Asta a fost partea mai puțin spirituală a întâlnirii mele cu Matera, dar nu se poate trăi doar cu hrana pentru spirit...

Cu imaginile din film încă proaspete în minte, am străbătut tot orașul, care încă nu era invadat de turiști. Fiecare piatră, fiecare peșteră, fiecare colț de stradă, fiecare acoperiș evocau atmosfera încărcată de misticism a filmului...Sau poate că s-a întâmplat invers, a fost tocmai locul acesta încărcat de istorie, de liniște primordială, de început de lume, cel care a dat încărcătură și dramatism filmului. Cele 44 de biserici săpate în piatră, amenajate în peșteri, pictate în stilul artei orientale, atât de sugestive, au contribuit, fără îndoială, la crearea unei atmosfere unice, care m-a fascinat și m-a emoționat.

Nu știu dacă toate producțiile cinematografice realizate aici și toate marile nume care au poposit la Matera au influențat

alegerea juriului european, care a decis ca oraşul să fie Capitala Culturală în 2019, dar cu siguranţă au dat vizibilitate şi prosperitate zonei. La mai bine de 10 ani de la *Patimile lui Cristos*, se estimează că filmul lui Mel Gibson aduce (încă), anual, la Matera, peste 10.000 de turişti americani. Specialiştii apreciază că se vor investi, în următorii ani, circa 30 de milioane de euro, în opere de infrastructură şi în proiecte culturale, al căror scop este să atragă cât mai mulţi turişti, fără să afecteze, în vreun fel, ecosistemul urban, unic în Italia. Poate că se va construi, în cele din urmă, şi o gară, dar mă tem că şuieratul trenului nu va fi un sunet pe placul locuitorilor din zonă, obişnuiţi să audă doar muzica fluierelor din teracotă, viu colorate, având forma unui cocoş. Acestea sunt considerate obiecte cu valoare apotropaică, pe care locuitorii din Matera le atârnă deasupra caselor, a ferestrelor, a leagănelor, sau le aşază la temelia unei case, pentru a alunga duhurile rele.

